

Grijs goud

| Reflectienota

Woord vooraf

Begin februari, tijdens een alweer hoogst matige winter, bekruipt me een knagend gevoel. De masterproef wordt stilaan realiteit, eerder onvermijdelijk dan onoverkomelijk, maar toch... Wat met Traject? *Weet u nog wel*, die flow van collectiviteit, die trip van spontaniteit, dat team?

Wat ermee? Als een misbaksel uit de cafetaria van Sint-Lucas, gewoon naast je neerleggen? *Nooit, never, jamais!* Wel wordt Traject ingezet als een voedingsbodem, letterlijk de potgrond om te planten. De masterproef, of moet ik de oogst zeggen?

Vandaag kloppen we af niet na één semester, maar na een jaar. Dit, weliswaar kleinschalig, boek werd rechtstreeks gevoed door het jaarproces. Een proces van ontmoetingen, interacties en reacties vormen de *bottom line*, de rode draad, een houvast. Zoals het cliché dan ook voorspelt, vergeet ik waarschijnlijk nog de helft te vermelden... Desalniettemin, iedere schakel uit dit jaarproces verdient een woordje van dank. In het bijzonder wil ik mijn team, WZC Riethove en de docenten bedanken.

Inhoud

Woord vooraf

Wherefore art thou? '1

Wat is de rol van de ontwerper in de geoliede machine van vergrijzing?

1 A story of profiling '3

2 Vergrijzend land, verroest zijt gij '4

3 Verrijzen van blad naar ruimte '9

Hoe kunnen instrumenten het instituut en haar gemeenschap die ze opslokt beïnvloeden?

4 Een instrumentele cascade '11

Besluit '15

Bibliografie

Tamara Dobbelaere, Agna Dumarey, Marie-José Thoon

' / *Maatschappelijk kader*

'Wherefore art thou?'

Waar Abraham de mosterd haalt, is mij nog steeds een raadsel. Persoonlijk opteer ik enerzijds voor onze 'trots' anatoom Vesalius, naast mijn eigen team. Mijn team, een viergeslacht, is en blijft de bron van dit project. Een anatomische keten waarin ik onlosmakelijk ben verbonden. Anatomie steunt niet op individualiteit, maar werkt op collectiviteit. Verschillende ketens werken samen. Eén schakel valt weg en wordt onmiddellijk opgevangen door anderen. Je wordt er letterlijk en figuurlijk in geboren. Spreken we nu over anatomie of over mijn team? Misschien beide.

De rol van het team ligt in het produceren en inspireren, waarbij ik een stimulus ben, een katalysator. Een zoektocht naar een collectief lichaam op verschillende vlakken: anatomisch, mentaal en ruimtelijk. De focus lag nadrukkelijk op het private, *in den beginne toch...* Basisbegrippen die toen constant, *soms tot ik er volledig horendol van werd*, terugkwamen zijn de volgende: collectiviteit, lichamelijke, spontaniteit en *jazeker* instrument. En om een tipje van de sluier op te lichten, zoveel is er in het tweede semester niet veranderd op dat vlak. Zonder al te veel te verklappen, wat heb ik geleerd uit Traject en hoe zet ik dat in bij de masterproef? *That's the key to succes*, eerlijk gezegd dat denk ik toch.

Je eigen fouten of manco's leren zien, ze interpreteren en vertalen, simpelweg letterlijk in handen nemen. Naar mijn mening een belangrijk leerproces gedurende de masterproef. Het grootste manco uit Traject is een **maatschappelijk kader**. Ontwerpen zonder een maatschappelijk belang leidt in se tot niets. Engagement opwekken, een doelgroep aanspreken, problematieken doorgronden en van daaruit ontwerpen leidt tot iets. Iets dat er toe doet, *simpel toch?*

'2

Grijze tsunami

Wat is de rol van de ontwerper in de geoliede machine van vergrijzing?

Krantenkoppen schreeuwen wekelijks over welke tol de vergrijzing van ons allen eist en zal eisen. Noem het gerust een grijze tsunami die aan komt stormen. Eens de zeventig gepasseerd rol je als vanzelfsprekend een geoliede machine binnen. Een machine van thuiszorg, noodbellen, pampers om finaal in een rusthuis te belanden. Een machine die gesmeerder loopt dan de klok van een ambtenaar. Waarom vergrijzing niet zien als een positief gegeven? Een groeiend potentieel, geleid door administratieve verslinders en politieke acteurs. Kan ik als ontwerper, zonder of met beperkte middelen, een creatieve impuls geven? Kansen zien om die, bijna universele, machinerie op te heffen. Middelen ontwerpen om de relatie tussen generaties te veranderen en versterken. Waardoor die relaties op zich een input krijgen in het grijze bestaan van de soms kleurrijkste personen.

... ons richten op dat gebied waar de 'dingen' en de 'woorden' nog niet gescheiden zijn en waar zienswijze en zegswijze aan de rand van de taal nog bij elkaar horen (Foucault, 2008).

*Het begint met een situatie waarin
veel mensen elkaars pad kruisen.
Als iemand iets tegen iemand zou
zeggen,
en die iemand zou dat herhalen
tegen iemand anders,
en die iemand zou het herhalen
tegen iemand anders...
dan wordt aan het einde van de dag
over iets gesproken
waarvan de bron onderweg verloren is
gegaan (Alj's, 2010).*

A story of profiling

Toegegeven, ik had nog nooit van ene Francis Alÿs gehoord. Toch werd net hij het startpunt voor het vervolg van Traject. Waarin Alÿs uitblinkt, daar schuilt in Traject een tekort, nl. een maatschappelijk kader. Ook al tracht ik kritisch deze figuur te benaderen, elk werk weet op de één of andere manier te raken. *Misschien ben ik toch stiekem een dikke fan aan het worden.* Het project dat mijn master het meest genegen is, ondanks de vele mogelijke kandidaten, lijkt mij 'The Collector'. Indien u dit specifiek werk niet kent, kan ik het u enkel van harte aanraden. *Google the thing!* Benieuwd of mijn keuze aan het einde van deze bundel nog steeds geldt?

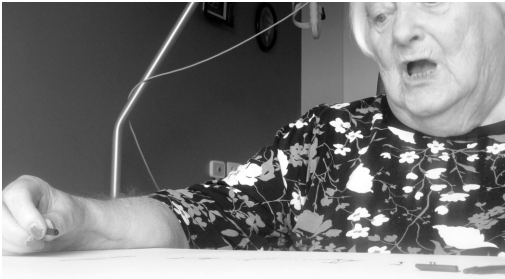
Alvorens het groter geheel te bepalen, is een persoonlijk uitgangspunt noodzakelijk. Het uitgangspunt, onder de vorm van een **profiel**, kwam tot stand (lees niet: stilstand) tijdens het lezen van 'A story of deception'. Wat is mijn profiel als ontwerper? Het antwoord daarop is meteen de clou van de masterproef. Sint-Lucas stippelt een route uit, het pad kies je zelf. Langsheen dat pad krijgt het antwoord op deze vraag langzaam vorm om in het laatste jaar, *also known as master*, een topsnelheid te halen.

I'M NOT A(n)

TALKER
DECORATOR
PLANNER
ALL-KNOWER
ARCHITECT
COMMANDER
PREDICTOR
SOLO-IST

I'M A(n)

LISTENER
DESIGNER
LINK
STIMULUS
RESEARCHER
ACTOR
HAPPENING
GROUP-IST

Traject, 2014

‘Vergrijzend land, verroest zijt gij!’

Vertrekken vanuit een tekortkoming was de opdracht die ik mezelf oplegde. *Je weet wat ze zeggen van die ezel...* Een maatschappelijk kader laat zich kenmerken door een doelgroep, omgeving en al haar eigenschappen. Laat dat nu net iets zijn dat waar ik in Traject een ware visput van heb aangelegd. Zoals ‘de eendjes’ op de lokale kermis, je moet er alleen de juiste uit vissen...

De intense ervaringen in het **rusthuis** kan ik onmogelijk negeren, laat staan vergeten. Nagenoeg wekelijks kwam ik er over de vloer, met pak en zak. Vier generaties kwamen er samen, mijn team. Het rusthuis is natuurlijk veel meer buiten de enkelingen uit mijn team. Tientallen blikken kruisen: vragend, peinzend, lachend, onbegrijpend, angstig, verward. Het groter geheel, **het instituut** vastgeroest in haar schema’s en wetgeving, dat wordt het werkveld van deze masterproef.

Het terrein van het rusthuis kan ik zoveel claimen als ik wil, het betekenis geven en een meerwaarde creëren is een andere zaak. Als ontwerper interveniëren nadat het ontwerp voltooid en gerealiseerd is, lijkt me onbekend terrein. Alles staat in het teken van deadlines, eens die gehaald, is het *boeltje pakken* en weg... *Job done*, op naar de volgende. Deze **standaard ombuigen** is misschien wel het groter doel van de masterproef. Wat als het gebouw bewoond, beleefd en hopelijk begeerd wordt? Waar sta je dan als ontwerper? Ik ben er van overtuigd dat onze taak verder gaat dan de oplevering van een stoel, woning of complex. Een kritische houding aannemen ten opzichte van een gebouw, het observeren, analyseren en interpreteren als een levend organisme. *Allemaal pogingen om de machinerieën van de hedendaagse cultuur te doorgronden* (Koolhaas, 2003).

Op z'n zegems

Maasroete Leuvense streek
Getie (*'n getie overstaen*) maaltijd
Goute (*'n geutte stove*) grietjzer, giet-
boeren kachel
Geddeer julle
Guntree daar
Hinkoligeld kleingeld
Hiedde indertijd, krooner
Kabba (ne-je) booschappentias
Liet'n 'k gon nie langelert'nak vertoe-
ven (*ik zal niet lang blijven*)
Lasofatsienmoet: zovals het hoort, com-
m'n il fant
R. BALCAEN, J. BOGAERT EN W. BOGAERT,
"1001 maat zegems", 1996

DOPING

Tijdens de godsdienstles merkt Staf
pots op:
— Heel wat renners bij de Ronde
van Frankrijk zijn katholiek.
— O ja? Hoe weet jij dit? vraagt de
onderwijzer.
— 85 procent van hen is gedoopt!

Met haar vijf dagen oude baby op
de arm stapt Zita op de bus.
— Wat een lelijke baby! zegt de
chauffeur, waarop Zita woedend
achteraan in de bus gaat zitten.
— Wat scheelt er? vraagt de man
die naast haar zit.
— De chauffeur heeft me beledigd!
Hij was echt onbeschoft tegen me!
zegt Zita.
— Dat is een schande, zegt de man.
Buschauffeurs moeten altijd beleefd
zijn.
— Dat vind ik ook onak zal het hem
eens gaan zeggen, antwoordt Zita.
— Gelijk heb je, zegt de man, ik
zal ondertussen uw aapje wel vast-
houden.

Met Sint-Pieter's macht
rijdt het koran day en nacht.

Patroon

Het rusthuis is misschien wel het laatste waar veel leeftijdsgenoten aan zouden denken. Daarom ook net de uitdaging. Na enig research is het me wel duidelijk geworden: rusthuizen en ontwerpers vormen niet direct een frequente combinatie. Ja, rendabele **machines** in grondplannen steken, daar is menig bureau wel voor te vinden. Functionaliteit en efficiëntie zijn onmiskenbaar de belangrijkste parameters bij dit 'ontwerpproces'. Het menselijke alweer een stuk minder... Oké, structuur is absoluut noodzakelijk, zeker in een rusthuis, maar **zuurstof** ook. Vruchtbaar zuurstof dat stimuleert, benieuwt, uitdaagt, enz.

De ambitie van deze masterproef ligt dan ook niet in het ontwerpen van een utopie, toch niet in eerste zin. Wel een nieuwe laag toevoegen buiten 'het systeem' om in het leven van **alledag**. Met beide voeten in de wereld, tussen en met de bewoners komt dit project tot stand. Niet vanachter een computerscherm, de moderne ivoren toren, waar een onbestaande wereld vormgegeven wordt. Dat laatste, het scherm, wordt bijna letterlijk gevierendeeld en op het stort gedeponeerd. Dat scherm vertelt je niet hoe het is om ouder te worden, af te takelen in welke zin dan ook. Nog minder wat bewoners nu echt denken over het rusthuis of wat hun zorgen en wensen zijn. Ook andere partijen worden betrokken: verzorgers, poetsvrouwen, ergotherapeuten en vrijwilligers. Een divers en talrijk **klankbord**, veel rijker dan het grootste computerscherm ever... De werkmethode van deze masterproef laat zich kenmerken door haar **interdisciplinair karakter**. Geen opsplitsingen, geen hokjes, één nest, één hol. Iedereen zit in hetzelfde schuitje, laten we van daaruit vertrekken en evolueren, samen.

Mapping dagelijkse route

'6

Onmacht en almacht van het interieur

Het doel van deze masterproef is absoluut niet universeel, eerder uniek, geënt op specifieke gebruikers. Aangezien *mijne kop* toch al ietwat bekendheid had verworven in **WZC Riethove**, zowel bij bewoners als verantwoordelijken, leek dit de meest geschikte keuze. Een eerder beruchte dan beroemde reputatie onder bewoners is zeker een pluspunt bij aanvang van dit project. Als ik er binnenwandel weten ze dat er iets zal gebeuren, totaal onwetend wat, maar des te nieuwsgieriger. Geen grotere *roddeltent* dan een rusthuis, zo leert de ervaring. Maar hoe zit het nu juist met die roddeltent? Riethove is een volledige nieuwbouw, slechts een luttele 365 dagen oud. In tegenstelling tot haar inwoners, **een baby** van pakweg twaalf maand... Uitgerust met de beste technieken, de modernste apparatuur en de meest uitgekende structuur. Met 81 als '*lucky number*', een vol huis. Net dat contrast tussen de baby en haar inwoners is soms erg frappant. Om de radio op te zetten is zelfs al een basis digitale kennis noodzakelijk. Mijlenver van de wereld van haar gebruikers. Wat mij brengt bij het volgende: "*Architectuur is een gevaarlijk beroep omdat het een giftig mengsel is van onmacht en almacht.*" (Koolhaas, 2003). Een interessant citaat dat ik graag vertaal naar **de onmacht en almacht van het interieur**. Een interieur is meer dan materialen, texturen en licht, zoveel meer. *Behoorlijk onvoorstelbaar eigenlijk*. Een interieur dirigeert, stimuleert, dwingt, opent, transformeert, suggereert of pretendeert, *you name it!* We bevinden ons nog steeds in het rusthuis, een specifiek interieur met haar specifieke... functies *kun je het al bijna noemen*. Een interieur dat alle macht over haar gebruikers tracht te vrijwaren. *24 op 24, 7 op 7*, bepaald, gecontroleerd, opgelegd. Waar is de onmacht dan? Naar mijn bescheiden mening is telkens één dominant duidelijk zichtbaar, ofwel macht ofwel onmacht. Toch ben ik ervan overtuigd dat beide in gelijk welk interieur terug te vinden zijn. Hier vergt de onmacht meer onderzoek, observatie en experimenten.

PAASCHTJE
 — Ben jou Opa al gek? Wie denkt er nu aan om in zo'n stormweer met een paaschoutje te gaan vissen?
 — Maar ik ben nu niet de Opa die chutse maar sedert ik zes maanden geleden met de Opa naar de Opa's dorpje ben gegaan, ben ik nu haar gewaaid.
VOORZITSTER
 — Zieheden die er nu in de Opa's dorpje op een algehele Opa's dorpje blijft het wagon ploeging van?
 — Het is nu niet meer te zeggen dat we samen een beetje de Opa's dorpje zijn, zegt hij, kom je nu in de Opa's dorpje de Opa's dorpje.
 — Zij op de Opa's dorpje de Opa's dorpje en haalt dan de Opa's dorpje.
 — Maar schijn je nu in de Opa's dorpje alles. En wat zit daarin? Whisky, cognac?
 — Het ene noch het andere: benzine!

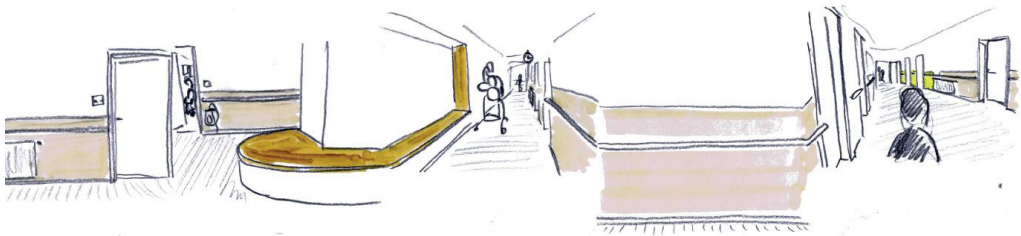
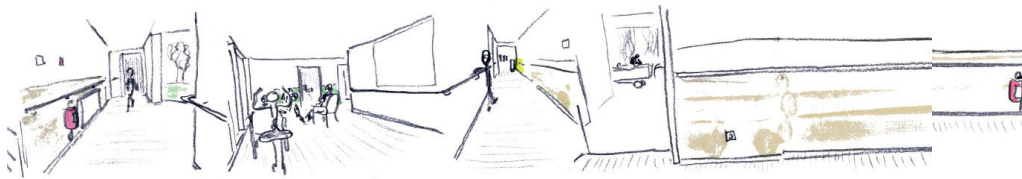
BRUTE PECH
 — Zeg, heb jij al gehoord dat Vandevelde zijn geteugen helemaal kwijt zou zijn?
 — Verdoelief Net nu ik de twintig euro die ik van hem geleend had, teruggeef.
Dame (op bezoek): Wat is uw huis mooi ingericht! He, uw vader een borstbeeld is dat?
Gastvrouw: Dante Alighieri.
Dame: Zozo, tante Alighieri! Wat een sprekende gelijkenis. Helemaal uw mama zaliger!

Na het werk zit een man te café van een meisje te genieten. Komt er een hele knappe vrouw binnen. Ze is zo aantrekkelijk dat de man zijn ogen niet van haar af kan houden. De vrouw merkt dat, loopt naar hem toe en zegt:
 — Ik ben helemaal absoluut alles van jou. Wat dan ook, voor 10 euro heb ik er één voorwaarde.
 Stomverft hij, want de man wat de voorwaarde is, dat hij precies drie woorden moet zeggen wat je wilt drinken. Hij zegt: "Waarom?"
 De vrouw zegt: "Waarom did voorstel?" Hij geeft de portefeuille uit zijn zak en geeft de briefjes van 20 euro uit, maar die is in de hand van de vrouw. Hij kijkt haar diep in de ogen en zegt langzaam en heel nadrukkelijk tegen haar:
 — Verf mijn huis.
 Slimme man ...

Workshop, 2015

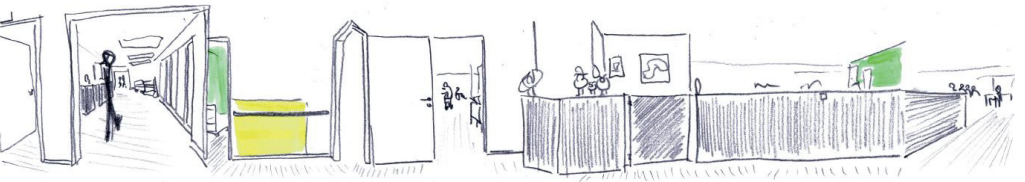
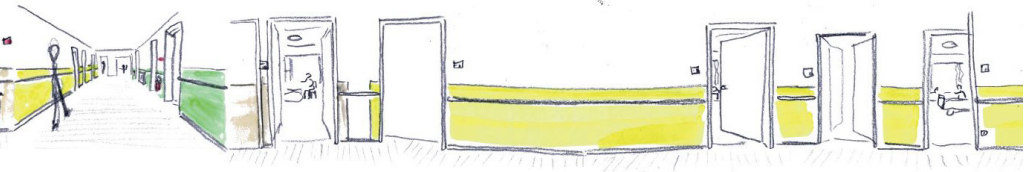
Minieme details waarin onmacht sluipt, ontdekken en naar waarde schatten is tevens een onderdeel van deze masterproef. Ligt daar ook niet de taak van een interieurarchitect? Macht en onmacht leren zien, onderscheiden en in evenwicht brengen? Actie is de boodschap. Dezelfde toon, dezelfde urgentie, dezelfde onbedorven waarneming, buiteling van ideeën, drang tot actie, de ondertoon van haast tref ik aan bij Rem Koolhaas. Deze tijd schreeuwt om utopieën. Maar wie schreeuwt? Het tekort van deze tijd is dat ze het schreeuwen verleerd heeft. Hoe is het toch mogelijk dat onze enorme massa's deze verstikkende situatie als een comfortabel eindpunt kunnen beschouwen?

In se staat alles bij dit: "*Relations between what one sees and what one says, between **what one does en what one can do.***" (Scott, 2003). Iedereen doet wat moet, letterlijk. Je doet wat van je verwacht wordt, is het nu administratie, koken of kuisen, *you stick to the plan*. What one can do... dat vraagt niemand zich af. *Ik wel*. Ik word die *what-one-can-do-werknemer* van het rusthuis. Wat kan ik doen?

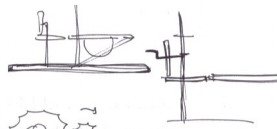

'8

Waar is de onmacht dan?

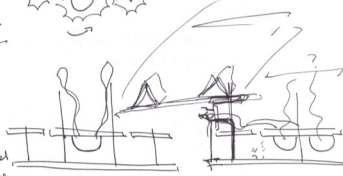
1' KAMER: de belle woonzettafel

2 GANG: ceeme kan

bierenbus
palen

3 LEEP KWITTE:

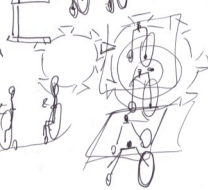
djingel
de sluffen

4 CAFETARIA:

pinocchio
ic kasactic

x tafel

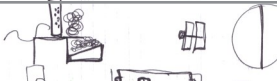
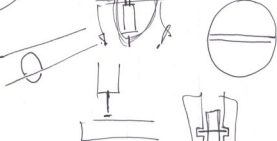
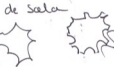

5 REST KWITTE

de sala

statemen . stoc
wed

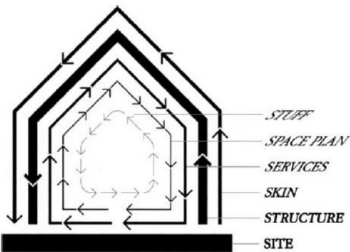

'9

Eén op één

‘Verrijzen van blad naar ruimte

Theoretische redevoeringen *allemaal goed en wel*, maar wat nu **concreet**? Wat een goede van een *misschien iets minder* goede ontwerper onderscheidt is net die omschakeling van abstractie naar realiteit. Een vertaling zonder verlies, in tegendeel wel een verrijking. Vraag blijft: ‘*Wat is de rol van de ontwerper in de geoliede machine van vergrijzing?*’ Simpel, ontwerper natuurlijk, *of wat had je gedacht?* De woongemeenschap van een rusthuis open en tegelijk kritisch bekijken. Aan de slag gaan met een **bestaande** miniatuursamenleving met al haar diverse uitgesproken karakters. Wat zowat de meest fantastische plek op aarde zou moeten zijn, maar daarin grondig faalt, je laatste thuis. Het uiteindelijke doel: verandering, verrijking. Het belang van observaties en tegelijk **aanwezigheid** in het gebouw valt niet te onderschatten. Het ‘nu’ trachten te vatten, in al haar details, is essentieel om veranderingen teweeg te brengen. Je laten beperken in een onderzoek door één enkele methode, dát aantal mensen of hét medium is een gevaar. Diversiteit is rijkdom, interactie en inspiratie. Onderzoek is een werkwoord: tekenen, spreken, luisteren, bouwen, experimenteren, lezen, organiseren, en zo kan ik nog een tijdje doorgaan... Je zoekt en wroet tot je effectief iets in handen hebt. Iets dat jezelf als ontwerper eigen is of wordt. Instrumenten, of waar heb ik dat nog gehoord, zijn *mijne pappa*. **Eén op één** ontwerpen plus één op één in de wereld brengen, testen en evalueren. Week na week, met een niet aflatende verbetering nieuwe accenten uit het dagelijkse leven in het rusthuis zoeken en vertalen naar een instrument.

David Ryan

SHEARING LAYERS OF CHANGE. Because of the different rates of change of its components, a building is always tearing itself apart.

Brand, *How buildings learn*, 1994

'10 *Rol tegen de stroom in*

Hoe kunnen instrumenten het instituut en haar gemeenschap die ze opslokt beïnvloeden?

Almost no buildings adapt well. They're designed **not to** adapt; also budgeted and financed not to, constructed not to, administered not to, maintained not to, regulated and taxed not to, even remodeled not to. But all buildings adapt anyway, however poorly, because the usages in and around them are changing constantly. (Brand, 1994). Kan een ontwerper niet die rol op zich nemen? Een *adapter*. Een **rol tegen de stroom in**, ver weg van alle verwachtingspatronen die er gelden in instituten als een rusthuis. Aanpassen, afstellen, verbeteren, verwijderen met de middelen die ons als ontwerpers eigen zijn. Eén enkel doel voor ogen houden: kwaliteit toevoegen in een woongemeenschap waar niemand ooit bij stil staat én daardoor ook zelf *letterlijk stil staat*. Hoe het gebouw zich aan haar gebruikers aanpast of gedwongen wordt tot, is zoals Brand het zegt, *poorly*. Moeten we het gebouw, lees interieur, niet zien als een onderdeel van een **keten**? Waar het gebouw een schakel is net als elke bewoner. Is het mijn taak om op een kwalitatieve manier te schakelen tussen het gebouw en de mens? Om zowel mijn kritiek op de starre woongemeenschap als op haar omgeving die de rigiditeit enkel tracht te versterken te beantwoorden? **Ja**.

Riethove, maart 2015

Een instrumentele cascade

Het zal ergens halfweg maart geweest zijn, het ontstaan van een **consequente werkmethode**. Het eerste instrument, *Pinokkio*, kwam als een marionet tot leven. BAM! Een harde slag. Het signaal, of noem het gerust een donderslag, om met het tempo van een opgejaagde gazelle, *mits een korreltje zout*, een **reeks** op te bouwen. Uur na uur, dag na dag, week na week, *u snapt het wel...* **Research by design**, *als ik er dan toch een noemer op moet plakken*, is het uitgangspunt van dit project. Alle instrumenten worden in de wereld van het rusthuis gebracht, getest en geëvalueerd. De voorspelbare, en behoorlijk saaie, volgorde van onderzoek naar ontwerp wordt verlaten. Het tegenovergestelde is waar. Verschillende **accenten** komen doorheen het proces aan bod: interactie, productie, beweging, verval, verantwoordelijkheid, fixatie, enz. In een eerste fase was de aanwezigheid, en dus ook impact, van de instrumenten steeds tijdelijk. Een kortstondige verandering, die even snel verdween als ze gekomen was. Het 'animator-gehalte' werd dan ook te sterk bevonden. De vraag 'Wat ben jij?' kreeg ik met steeds toenemende frequentie te horen. Wat is mijn beroep? Waar situeer ik me tussen de bestaande beroepen? Bovenal, ben ik interieurarchitect? Een behoorlijk kritisch en moeilijk vraagstuk waarop ik niet meteen een pasklaar antwoord op vond. Reflecteren, *wie zijn best doet, zal het leren*. Hoop ik maar! Tijd was absoluut noodzakelijk om deze cruciale vragen te beantwoorden. *To be continued...*

Wissel-gram

Naarmate het project vorderde, werd langzaamaan het tijdelijke verlaten en een '**permanente** basis' gezocht in het rusthuis. De eerste kennismaking met de instrumenten was hierbij cruciaal. Stap voor stap, week na week, werd telkens een nieuw instrument toegevoegd in de woongemeenschap. Van de leefruimte en gang, tot de eigen kamer, overal en nergens. Niet overheersend, eerder **subtiel** aanwezig. Niet dwingend, eerder uitnodigend. Hoezeer mijn kritiek tegen het instituut groeit, hoe meer ik er ook deel van uit maak. *Contradictio in terminis...* Als een vis in een vijver, zwemmend tussen alle bestaande functies, *ja zo voelt het ongeveer wel*. Het ritueel van de dagelijkse bezoeken werd steeds rijker. Rijker in **beweging** en **interactie**. Twee duidelijke veranderingen in de woongemeenschap ten gevolge van de instrumenten. Op dit ene jaar heb ik meer anekdotes verzameld dan in gans mijn *spectaculair lang* leven... Nieuwsgierigheid en steeds meer openheid overspoelt het rusthuis. Gesloten persoonlijkheden die alles wat onbekend is letterlijk van zich afstoten, langzaam zien evolueren naar een centrale spil in de mini-maatschappij is *zonder meer* bijzonder. De interactie, voordien vooral gekanaliseerd tijdens de vaste activiteiten of eetmomenten, treedt letterlijk buiten haar oevers. In het rusthuis, *allemaal goed en wel*, maar hoe breng ik deze impact over naar een ander publiek? Naar externen, ver weg van mijn *ondertussen tweede thuis*. Drie keer raden? Jawel met een instrument. Een machine dat niet uitgaat van de bewoners maar van een **statement**. Een andere benadering en aanpak met een eigen resultaat, toch geïntegreerd in de reeks. Deze instrumenten, weliswaar beperkter in aantal, helpen eveneens om tot een vorm van synthese te komen. Synthese niet in de klassieke vorm, maar toegespitst op dit project. Een moment van afstand doen, van publiek en omgeving zonder hen te verliezen.

Riethove, april 2015

'13 Zelfstandigheid

Architectuur, iets waar de bewoners zich *nul, zero, nadda* van aantrekken. Zolang alles naar wens en **conform de norm**, die verschrikkelijk standaard, voldoet, staan ze er geen nanoseconde bij stil. Hun dagelijkse route en *o zo beminde* kamer is het enige wat telt. Door het integreren van de instrumenten op een bewuste manier wordt hieraan lichtjes gesleuteld. Het gebouw wordt ingezet als een **wandeling**. Gevolg: een competitie, en *hoe ouder, hoe meer strijd blijktbaar*, in het aantal meters en toertjes. De lengte van de gang of de omtrek van de leefruimte worden zowaar een doel op zich.

Tijd, een zee van tijd, waar elke minuut een uur lijkt de duren. Tegelijkertijd het benauwd gevoel van de jaren, maanden of dagen die nog resten. Tijd is een dubbeltje op z'n kant eens je een leeftijd van pakweg 82 jaar, de gemiddelde leeftijd waarop iemand naar een rusthuis gaat, bereikt. De **onmogelijkheid** om aan dat laatste, *'de resterende tijd' zal ik het dan maar noemen*, iets te veranderen als ontwerper en als mens is *uit eigen ondervinding* hard. Het gevoel van de nutteloosheid van de tijd, daarentegen, is wel een kolfje naar de hand van een ontwerper. Strakke tijdsschema's van activiteit en hoofdzakelijk 'rust' subtiel **nuanceren**, is een onderdeel van dit project. Letterlijk de tijd laten vliegen, laten we daarvoor gaan. In die bewuste schema's wordt alles beslist voor jou. Wanneer je eet, slaapt, wast en bingo speelt. **Zelfstandigheid**, zeker in de *'Mattenbies'* wordt bijna taboe, *for god's sake, really?* Kleine ingrepen, die zodanig evident zijn, geven een, weliswaar minimale, vorm van zelfstandigheid terug. Een moment beslissen, het lijkt voor ons een alledaagse sleur, is voor die mensen een verrijking. Heel bewust ergens voor kiezen, evidente zaken uit het leven, krijgen een plaats in de gemeenschap van het rusthuis.

Riethove, mei 2015

'14 *Still counting*

Naast het rusthuis evolueerden ook de instrumenten doorheen het proces. Van collectief naar individueel en terug. Van actieve participatie naar passief verwonderen en terug. Van dynamisch naar statisch en terug. Van tijdelijk naar permanent én niet terug. Testen, testen en her-testen was de boodschap. Absoluut niet altijd even vanzelfsprekend en evident met dit zeer specifiek publiek... Wat als ik nu één instrument uit een reeks van ... **still-counting** ... moet kiezen? Nee, die keuze ligt niet bij mezelf. Wel bij de bewoners. De 'gangmaker' komt uit de bus. Een instrument dat zich situeert op het gelijkvloers, in de gang van de 'Mattenbies', de afdeling voor dementerende ouderen. Talrijk aanwezig, maar levenloos, het aantal lopende meters **leuning** in de gang. Kansen zien, waar niemand ze ziet of wil zien is een belangrijk element van *deze job*. Daarom een toevoeging, een extra laag. Gangen zien er allemaal hetzelfde uit, deuren, vlakken en een metalen handgreep. Een instrument dat de bewoners de mogelijkheid geeft om persoonlijkheid toe te voegen aan *hun* stukje gang, of net dat van iemand anders creëert herkenning. Dolen in de gang is *passé*. De gang bepaalt hun leven niet meer, hun leven bepaalt de gang.

Je arriveert met een aantal vonkjes. Je probeert ze uit in je hoofd wanneer je er bent en al snel lichten ze op of sterven ze weg. In het begin heb je een soort pennenvriendachtige relatie met de plek, je beeldt je allerlei potentiële scenario's in, maar pas op locatie begin je echt te begrijpen wat relevant zou kunnen zijn.

Deze coincidentie tussen je gebruikelijke verhaal en de nieuwe situatie doet een reeks mentale verbanden oplichten die uiteindelijk vorm krijgen in het concrete plan voor een fysiek project. Dit gelukkige samenkomen van een persoon, een plaats en een moment brengt meestal een intellectuele versnelling teweeg die tegelijkertijd maakt dat je je eigen discours gaat herzien.

Het is eerder als een gelukkige ontmoeting. Het is een kwestie van geluk en van aanvoelen wat in de lucht hangt, zo je wil, de verwachting in de lucht. Maar er speelt een zekere toevalsfactor mee in mijn artistieke reacties: ze zijn erg contingent. Ze zijn als een blind date. (Alys, 2010).

Besluit

Eén jaar master, één jaar voorbij. Wat nu? Of beter **‘Wie nu?’** De onverzettelijke, en bij momenten eigenzinnige, wil om een meerwaarde te betekenen in een maatschappij laat sporen na. Een maatschappij dat met een tergend traag maar onverbiddelijk tempo zich steeds verder laat afdrijven van levenskwaliteit *tout court* en zich steeds meer wentelt in wetteksten, statistieken en standaarden. Wie ben ik als ontwerper na dit jaar vol van interacties, emoties en confrontaties? Dezelfde vraag als in het begin van deze bundel stel ik mezelf opnieuw. Klopt het profiel nog steeds? **Belangrijker nog: wat onderscheidt mij als ontwerper?** M'n kleine één-meter-zestig ten opzichte van een onmetelijke massa? Samengevat in één woord, *‘post’*. **Post** als in na, achter. Na oplevering, achter de schermen daar wil ik me als ontwerper profileren. Ik ‘maak’ geen interieur, het interieur maakt mij. Ik stuur geen mensen, de mensen sturen mij. Veel ontwerpers, die zich interieurarchitect noemen, situeren zich eveneens in het *‘post-veld’*, of wat ze renovatie heten. Het gaat er niet om een context om ver te gooien of op zijn grondvesten te doen daveren, *verre van*. Het meest fantastische en esthetiserende design afleveren nog veel minder. Ingrepen die er te doen, die **betekenis** hebben of verwerven bij haar publiek, hoe groot of klein die ook mag zijn, daar draait het om. De relatie tussen dat publiek en haar omgeving kritisch benaderen is één zaak, kritiek ombuigen in een positief verhaal voor die mensen het streefdoel. Mijn taak als ontwerper bestaat uit kansen **zien** waar anderen blind voor blijven en deze te **vertalen** naar een betekenisvol en vatbaar gegeven. Die vertaling is van essentieel belang en misschien wel mijn *key-activity* dit jaar.

Bibliografie

Boeken

ALYS, Francis, A story of deception (Lannoo nv, Tielt, 2010).

BRAND, Stewart, How buildings learn (Penguin Books, 1994).

D. SCOTT, Felicity, Involuntary prisoners of Architecture (The MIT Press, 2003).

FOUCAULT, Michel, het ontstaan van de kliniek, een archeologie van de medische blik (Boom Amsterdam, 2008).

GARGIANI, Roberto, Rem Koolhaas OMA The construction of Merveilles (EPFL Press, 2008).

GEERITS, Linda, Leven voorbij de deur, Rusthuisboek (Garant-Uitgevers, 2010).

VERSCHAFFEL, Bart, Betreffende Rem Koolhaas en het Office for Metropolitan Architecture (Nai Uitgevers, Rotterdam, 2003).

Internetbronnen

Niet van toepassing voor deze masterproef, helaas, *of toch maar niet*.

Stefaan Onraet, Filip Roland,
Roel De Ridder
KU Leuven, faculteit Architectuur,
campus Sint-Lucas Gent
Master Interieurarchitectuur 14/15

'16 *Serena Dobbelaere*